

(زن از دیدگاه شهید مرتضی مطهری)

از نظر مطهری زندگی اجتماعی آدمی برخلاف زندگی اجتماعی حیوانات همواره دستخوش تغییر و تحول است. طبیعت انسان را بالغ و آزاد و خود سرپرست قرار داده است. انسان راه خود را به کمک عقل و علم و با قوانین وضعی می پیماید و به همین دلیل است که در مسیر تکامل خود به فساد و انحراف کشیده میشود. به عقیده مطهری این دو استعداد یعنی استعداد انحراف و استعداد تکامل از یکدیگر تفکیک پذیر نیستند. دو استعداد بالا انسان را به افراط و تفریط می کشانند. او معتقد است که انسان کوشش میکند با نیروی علم و ابتکار، هم خود را با مظاهر ترقی و پیشرفت زمان هماهنگ کند، و هم جلوی انحرافات زمان را بگیرد. اما این روند همواره در مسیر درست خود حرکت نمیکند و انسان دچار بیماری جمود و جهل میگردد. به عقیده مطهری بیماری اول سکون و توقف، و بیماری دوم سقوط و انحراف را برای زندگی آدمی به ارمغان می آورد.

www.kandooocn.com

مطهری میگوید:

جامد از هر چه نو است متنفر است و جز با کهنه خو نمیگیرد ، و جاهل هرپدیده نو ظهوری را به نام مقتضیات زمان ، به نام تجدد و ترقی موجه می‌شمارد . جامد هر تازه‌ای را فساد و انحراف می‌خواند و جاهل همه را یک جا به حساب تمدن و توسعه علم و دانش می‌گذارد .

قطعه بالا در شناسایی دیدگاه اجتهادی مطهری دارای اهمیت است ؛ دیدگاهی که خود او از آن به دیدگاه "اعتدالی" یاد میکند . به این ترتیب نگرش مطهری به مسایل زنان ، نه دیدگاه تجددگرایی محض است و نه نگرش سنتی . چنین طرز تلقیای سبب میشود که مطهری مساله زن رادر عصر کنونی نه رهایی زن در معنای لیبرالی ، بلکه در خانواده بداند . ازاین رو مطهری نقطه عطف بحث خود از جنبش زنان را در کشورهای اسلامی ، حقوق طبیعی خانواده معرفی میکند . به این ترتیب مبنای تمامی تعالیم جنسی و جنسیتی مطهری از قبیل حجاب ، میراث ، خواستگاری ، ازدواج و... بر اساس این حقوق تفسیر میشود . اما درک این حقوق خود در گروهی فهم مفهوم "طبیعت" و یا "فطرت" است . به این ترتیب شناخت

www.kandoo.cn

مساله زن ، روش مطالعات زنان ، طبیعت و حقوق طبیعی مهمترین بنیانهای شناخت تعالیم جنسی و جنسیتی مطهری هستند .

مساله زن از نظر مطهری

مطهری در مقدمه‌های که به کتاب نظام حقوق زن در اسلام در سال ۱۳۵۳ نگاشت، جهتگیری خود را در باره مسایل زنان به خوبی نشان داده است . این مقدمه توضیح مناسبی از دیدگاه اجتهادی مطهری میباشد که ضمن آن پس از تاکید بر توجه به اقتضائات جهان معاصر ، انحراف جنبشهای فمنیستی معاصر را از نظر او آشکارا نشان میدهد . مطهری در این مقدمه اساسی ترین مساله زن را در جامعه معاصر نظام حقوق خانواده میداند . به عقیده مطهری پیدایش شعار آزادی زن و تساوی حقوق او با مرد ، به عنوان مساله اصلی فمنیسم در دنیای غرب به حوادث سده هفدهم میلادی و بعداز آن بر میگردد . در تفسیر مطهری ، از سده هفده به بعد ، پایه پای نهضتهای علمی و فلسفی ، نهضتی در زمینه مسایل اجتماعی و به نام حقوق بشر پا گرفت . نویسندگان سدههای هفده و هجده عقاید خود در باره حقوق فطری و طبیعی و سلب ناپذیربشر را در میان مردم منتشر

کردند . مطهری اصل اساسی مورد توجه این نویسندگان را وجود یک سلسله از حقوق و آزادیهای طبیعی برای انسان میداند . این نهضتهای فکری و اجتماعی ابتدا در انگلستان ، سپس در امریکا و فرانسه ثمرهای خود را آشکار کرد و سپس به تمام نقاط دنیا گسترش یافت. مطهری تحول بعدی را در سده نوزدهم میجوید ؛ زمانی که اندیشههای جدید در زمینه حقوق انسانها در مسایل سیاسی، اقتصادی و اجتماعی پدیدار شد . این تحولات در نهایت به سوسیالیزم منتهی گشت . مطهری بیان میکند که تا اوایل سده بیستم تمامی تلاشها در زمینه حقوق انسانها مربوط به حقوق ملتها در برابر دولتها یا حقوق طبقه کارگر در برابر طبقه سرمایهدار بود . مطهری بیان میکند که در سده بیستم، برای نخستین بار مساله حقوق زن در برابر حقوق مرد مطرح شد و تساوی زن و مرد اعلام گشت . در جمع بندی مطهری از تحولات سه سده اخیر ، این نکته برجسته است که محور اصلی همه نهضتهای اجتماعی غرب دو مساله آزادی و تساوی است ، و از این روست که او معتقد است که در نهضت حقوق زن در غرب به عنوان ادامه نهضتهای اجتماعی اروپا ، جز از آزادی و تساوی سخنی به میان نیامد . این

www.kandooocn.com

مساله به نظر مطهری با توجه به وضعیت مرارت بار تاریخ حقوق زن در اروپا تشدید میشود . به این ترتیب پیشگامان نهضت اجتماعی اروپا ، آزادی زن و تساوی حقوق زن و مرد را مکمل و متمم حقوق بشر دانستند . در حالی که به عقیده مطهری آن چه که به فراموشی سپرده شد مساله اساسی نظام حقوق خانواده بود . در تحلیل انتقادی مطهری از نهضت رهایی زن در اروپا ، دلیل غفلت از حقوق خانواده آن است که در جریان این نهضت، داروی تمام بدبختیها و بیچارگیهای زن غربی را از شعار تساوی و آزادی طلب کردند . از این رو تساوی و آزادی زن به عنوان انسان ، براین حقیقت پرده افکند که زن به جهت زنانگی خود از یک سری مشخصات مخصوص به خود برخوردار است که با ویژگیهای مرد تفاوت میکند . به نظر مطهری، این راز انحراف مساله زن در غرب ، و دلیل انحراف جنبشهای فمنیستی است . به عقیده او توجه به این تفاوتها که بر خاسته از طبیعت متفاوت هر یک از دو جنس مذکر و مونث است، تصحیح کننده مساله زن در جهان اسلام و غرب میباشد بخش نخست تفسیر مطهری از نهضت فمنیسم ، آن جا که توجه به مساله آزادی و خواست تساوی با مرد را موجب غفلت از

۷۷

www.kandooocn.com

www.kandoo.cn

حقیقت تفاوت میداند ، حاوی نقد فمینیسم لیبرال ، فمینیسم سوسیال و فمینیسم مارکسیستی است، در حالی که بخش اخیر سخنان او ، آنجا که به تحلیل انحراف نهضت‌های فمینیستی غربی به دلیل غفلت از بعد انسانی زن و بزرگ نمایی بعد زنانگی زن می پردازد ، حاوی دیدگاه انتقادی مطهری به فمینیسم رادیکال میباشد. مطهری در جای دیگر می گوید زن در جهان گذشته به دلیل غفلت از انسانیتش مورد اجحاف قرار گرفت . این سخن نقد عمومی مطهری به دیدگاه سنتی است که واکنش در برابر آن، پیدایش فمینیسم‌های لیبرال، سوسیال و مارکسیستی میباشد. در حالی که به عقیده او، زن در عصر حاضر به دلیل چشم پوشی از ویژگیهای زنانهاش، تحت ستم است .این قطعه ، در واقع نقد عمومی مطهری به فمینیسم رادیکال است که ویژگی زنانگی را عامل تعیین کننده جنبش زنان میداند .

اصل اجتهاد و روش مطالعات زنان

مطهری این عقیده را که هر تغییری که در وضعیت اجتماعی و از جمله در وضعیت زنان پیدا شود ، خصوصا اگر از مغرب زمین سرچشمه گرفته باشد ، باید به حساب پیشرفت و تکامل گذاشته شود ، نمیپذیرد و آن را از گمراه

۷۰

www.kandoo.cn

kandoo

کنندهترین افکاری میداند که دامنگیر مردم امروز شده است . او این گمان را رد می کند که چون وسایل و ابزارهای زندگی روز به روز تغییر می کند و کاملتر می گردد و با پیشرفت علم و صنعت ، تمام تغییراتی که در زندگی انسان پیدا می شود ، نوعی پیشرفت است که باید از آن استقبال کرد. به عقیده مطهری زمان همان گونه که پیشروی و تکامل دارد ، به انحراف و فساد نیز کشیده میشود . وضعیت زنان در غرب زمان حاضر، میتواند نمونه خوبی از ادعای بالا، برای مطهری باشد و همان طور که او معتقد است یک مصلح یا جنبش اصلاحی میتواند با قیام بر ضد وضعیت زنان ، آن را اصلاح کند ، یک مرتجع یا حرمت ارتجاعی نیز میتواند با مخالفت با زمان حاضر ، وضعیت زن معاصر را به تباهی و فساد بکشاند . او که از گروه اول به نام جاهلان و از گروه اخیر به نام جامدان نام میبرد، میگوید جاهل و جامد هر دو فرض میگیرند که وضعی که زنان در گذشته داشتند جزو شعایر و مسایل دینی و بر خاسته از آن است و تنها تفاوتی که با هم دارند آن است که جامد نتیجه میگیرد که این شعایر را باید نگهداری کرد و جاهل به این نتیجه میرسد که دین ملازم با کهنه پرستی و علاقه به سکون است . به

عقیده مطهری کنش و واکنش دو گروه بالا وضعیت زن را مشکل تر میکند چرا که جمود جامدان موجب میدان دادن به تاخت و تاز جاهلان میشود و جهالت جاهلان، جامدان را در عقایدشان متصلب تر میکند .

در واقع این جا مساله زمان و جهت گیری ارزش گذارانه نسبت به آن است که مساله " زن جدید" را پیش میکشد . نظر مطهری نسبت به تغییر، نگاه پیشرفت تک خطی نیست ، از این رو اومیگوید تجددگرایان افراطی ، گویا زمان را "معصوم" گمان میکنند و تغییرات سه سده اخیر در وضعیت زن را به دلیل جدید بودن آن مطلوب میپندارند . برای آنها به عقیده مطهری خوب و بد مفهومی جز نو و کهنه ندارد . این سخن به معنی هواداری از سنت گرایی نیست چرا که کهنه گرایی نیز خود در حقیقت از عقیده به نظریه تکامل خطی بر میخیزد و به معنی عصمت گذشته است . پس در این صورت در برابر مساله زن در دنیای معاصر چه باید کرد ؟ پاسخ مطهری بسیار آشکار است زیرا اسلام با قوانین ثابت و متغیری که دارد با توسعه تمدن و فرهنگ سازگار است و میتواند با وضعیت متغیر زن معاصر انطباق یابد . به اعتقاد مطهری اسلام از چند روش میتواند به این مهم

دست یابد. نخست این که اسلام شاخصهایی برای سیر بشر نصب کرده است. این شاخصها به عقیده او از سویی مسیر و مقصد وضعیت مطلوب زن را ارایه میکند و ازسوی دیگر انحرافها و تباهی های وضعیت موجود را نشان میدهد. او از این سخن نتیجه می گیرد که در اسلام یک وسیله یا یک شکل ظاهری و مادی نمیتوان یافت که جنبه " تقدس " داشته باشد تا مسلمانان موظف به رعایت همیشگی آن باشند. دومین ویژگی قوانین اسلام مربوط به دسته بندی آنها به دو دسته ثابت و متغیر است. این احکام بر حسب دو گونه نیازآدمی وضع شده است. به عقیده مطهری اسلام در باره نیازهای دگرگونی پذیرانسان حالت متغیری اتخاذ کرده است. اسلام اوضاع معاصر زنان را به اصول ثابتی مربوط کرده است و در نتیجه این ارتباط، آن اصول ثابت در هر وضعی از اوضاع کنونی قانون فرعی خاصی را به وجود می آورد. سومین خصوصیت که به اسلام امکان انطباق تعالیمش با دنیای معاصر را میدهد، رعایت درجه مصالح موجود در دستورهای آن است. به عقیده او اسلام به کارشناسان اسلامی اجازه داده است که با سنجش اهمیت مصلحتها ی گوناگونی که در خلاف جهت یکدیگر پیرامون

زندگی زنان پدید میآیند و با توجه به راهنماییهای خود اسلام درباره این سلسله مراتب مصالح، آن مصلحت را که مهم تر است انتخاب میکنند. و در نهایت آخرین ویژگی احکام اسلام، مربوط به قوانینی است که "حق و تو" دارند. این قوانین در وضعیتهای ضرری و حرجی زنان، احکام ثابت زنان را تعلیق میکنند.

مطهری علاوه بر ویژگیهای مربوط به احکام به دو امر تاثیرگذار اساسی دیگر در مطالعات زنان اشاره میکند. نخست اختیارات حاکم اسلامی در مسایل و معضلات زن معاصر است و سپس اصل اجتهاد. مطهری در جای دیگر اجتهاد را به اجتهاد ممنوع و اجتهاد مشروع تقسیم میکند. با دقت در سخنان مطهری آشکار میگردد که اجتهاد ممنوع در نزد او، همان قوانین و مقرراتی است که بر اساس احکام اسلام به یکی از شیوههای فوق الذکر، وضع نشده باشد. از این رو آموزههای فمنیستی غربی نمیتواند موجه باشد. اما اجتهاد مشروع، در نزد او، کاربرد تدبیر و تعقل در فهم ادله شرعی و با اتکای به یک دسته شایستگیهای علمی بدست میآید. بنابراین این، تعالیم جنسی و جنسیتی اسلام در نزد مطهری ضمن

www.kandoo.cn

رکون به اقتضائات دنیای معاصر ، میباید به قوانین اسلام به صورت یکی از صورت‌های ممکن منقاد باشد .

طبیعت ، فطرت و حقوق طبیعی

مطهری میان سه اصطلاح طبیعت، غریزه و فطرت تفاوت میگذارد . به عقیده مطهری طبیعت معمولاً برای اشیای بیجان به کار میرود اما کاربرد آن برای جانداران نیز مجاز است . از نظر او مفهوم طبیعت برای بیان یک خاصیت از خاصیت‌های ذاتی یک چیز بیجان یا یک جاندار به کار میرود. به نظر مطهری ، براساس تفکر فلسفی هر یک از موجودات هستی خواصی مربوط به خود دارند ، که دیگر موجودات از آن بیبهره اند از این رومیباید نیرویی در آنها نهفته باشد که خاستگاه خاصیت مزبور باشند . او، همانند دیگر فیلسوفان اسلامی، این نیرو را که سر منشا خواص یک چیز یا یک موجود است طبیعت یا طبع آن مینامد . اما به عقیده مطهری اصطلاح غریزه ، بیشتر در باره حیوانات به کار میرود . در حالی که کاربرد این مفهوم در انسانها کمتر ، و در مورد جماد و نبات بدون کاربرد است . سرشت غریزه هر چند هنوز ناشناخته است اما بیانگر یک ویژگی درونی در

حیوانات است که راهنمای زندگی آنها میباشد . به عقیده او این حالت در حیوانات حالتی نیمه آگاهانه است و اکتسابی نیست . و سرانجام مفهوم فطرت مخصوص انسان است . فطرت از نظر مطهری امری تکوینی میباشد . از این رو اکتسابی نیست اما از غریزه آگاهانهتر است ؛ به همین دلیل آدمی به فطریات خود آگاهی دارد. فطرت آدمی همچنین به مسایل مادی محدود نمیگردد بلکه به مسایل انسانی ارتباط مییابد. به رغم اصطلاح شناسی بالا مطهری در مسایل زنان از مفهوم طبیعت در کاربرد عام آن استفاده میکند که شامل اصطلاح فطرت و طبیعت هر دو میشود .

اینک پرسش اصلی آن است که از نظر مطهری طبیعت زن چیست ؟ و با طبیعت مرد چه تفاوتی دارد ؟ ابتدا باید اذعان کرد که براساس مقدمات بالا، مطهری به تفاوت طبیعت مرد و زن اعتراف دارد .

و همین تفاوت در طبع است که نقشها و وظایف خاصی را برای هر یک از آنها ایجاد میکند . او در جاهای مختلف از آثار خود طبیعت زن را "جلوه‌نمایی" و "

www.kandoo.cn

نازیدن" ، و "اسیر محبت مرد بودن" میدانند . در حالی که طبیعت مرد بیشتر " نیازمندی " ، " طلب " ، " بنده شهوت " و " خریدار وصال زن بودن " است .

طبیعت، مرد را مظهر طلب و عشق و تقاضا آفریده است و زن را مظهر مطلوب بودن و معشوق بودن ... این یکی از تدابیر حکیمانه و شاهکارهای خلقت است که در غریزه مرد نیاز و طلب و در غریزه زن ناز و جلوه قرار داده است . ضعف جسمانی زن را در مقابل نیرومندی جسمانی مرد ، با این وسیله جبران کرده است .

مطهری می پذیرد که اسلام برای انسان نوعی شخصیت ذاتی و قابل احترام قایل است و معتقد است که متناسب با کرامت انسان در متن آفرینش یک سلسله حقوق و آزادیها به او اعطا گشته است. او اذعان دارد که این حقوق نیز مورد پذیرش اسلام میباشد . این دو اصل مطهری را به این نتیجه میرساند که یگانه مرجع صلاحیتدار برای شناسایی حقوق واقعی انسانها کتاب آفرینش است و وضعیت حقوقی زن و مرد در مقابل یکدیگر ، با مراجعه به آن مشخص میشود . نظریه‌های که ایده طبیعت را به حقوق زنان ربط میدهد این است

۷۰

www.kandoo.cn

از نظر ما حقوق طبیعی و فطری از آنجا پیدا شده که دستگاه خلقت با روشن بینی و توجه به هدف ، موجودات را به سوی کمالاتی که استعداد آنها در وجود آنها نهفته است سوق میدهد .

هر استعداد طبیعی مبنای یک "حق طبیعی" است و یک "سند طبیعی" برای آن به شمار میآید .

به عقیده مطهری دستگاه خلقت هر نوعی از انواع موجودات را بر پایه اصل عدل ، در مداری مخصوص به خود او قرار داده است و سعادت او در آن قرار که در مدار طبیعی خودش حرکت کند . مطهری معتقد است دستگاه آفرینش در این کار خود هدف دارد و آنها را از روی بیخبری انجام نمی دهد . از این رو حقوق خانواده مانند دیگر حقوق طبیعی باید در طبیعت جست وجو شود .

مطهری میگوید:

از استعدادهای طبیعی زن و مرد و انواع سندهایی که خلقت به دست آنها سپرده است میتوانیم بفهمیم آیا زن و مرد دارای حقوق و تکالیف مشابهی هستند یا نه؟

www.kandooocn.com

مطهری تفاوتی میان حقوق طبیعی مدنی و حقوق اکتسابی قایل میشود . به نظر او انسانها همه از حقوق طبیعی مساوی و مشابهی برخوردار هستند در حالی که در حقوق اکتسابی چنین وضعی دیده نمیشود . او دلیل وجود چنین وضعیتی را آن میداند که انسانها برخلاف حیوانات اجتماعی دیگر طبعا دارای سلسله مراتب اجتماعی نیستند و این به آن معنا است که سازمان اجتماعی انسان طبیعی نیست بلکه وظایف و نقشها بر اساس عرف و رسم و قانون بوجود آمده اند .

به عقیده مطهری حقوق خانواده مانند حقوق مدنی نیست که برای همه اعضای خانواده مشابه و همسان باشد . این امر بدان جهت است که بنابر حکم طبیعت هر یک از پدر و مادر و فرزندان با استعدادها و احتیاجهای مشابهی در زندگی خانوادگی شرکت نمیکنند . دست آفرینش آنها رادر وضع نامشابهی قرار داده است و برای هر یک از آنها نقش و وضع معینی در نظر گرفته است .

تعالیم جنسی و جنسیتی

مطهری در کتاب نظام حقوق زن در اسلام مسایلی را که بررسی میکند فهرست مینماید . بر اساس فهرست او ، حیثیت و حقوق انسانی زن ، تفاوت زن با مرد ،

www.kandooocn.com

www.kandooocn.com

مسائل خواستگاری ، ازدواج موقت ، استقلال اجتماعی ، مهریه و نفقه ، میراث ، طلاق ، چند همسری مردان در کتاب او بررسی شده اند. او در ادامه فهرست خویش مسایلی چون حق سرپرستی مرد ، حق حضانت فرزندان ، عده زن ، مساله اجتهاد و جواز صدور فتوای زن ، مقررات قضایی و جزایی ، پوشش ، اخلاق و تربیت زن ، اخلاق جنسی از قبیل غیرت و عفاف و حیا ، حق اشتغال در خارج از خانه ، مقام مادری را نام میبرد که به پارهای از آنها در کتاب اخلاق جنسی خود پرداخته است اما متأسفانه به مساله حقوق سیاسی زن ، حقوق مدنی او و حق اشتغال در خارج از خانه یا پرداخته نشده است و یا این که به صورت مختصر اشاره شده است .

مطهری برخلاف عقیده رایج جنبشهای تساوی طلب فمینیستی سده بیستم ، معتقد است که در پرتوی پیشرفتهای این سده ، تفاوتهای زن و مرد بیشتر روشن و مشخص شده است اما نباید چنین گمان کرد که این تفاوتها به معنی برتری جنس مرد بر زن است یا این که زن جنس ناقص و پست میباشد . به عقیده مطهری آفرینش از این تفاوت هدف دیگری داشته است . مطهری معتقد است که خلقت این

تفاوتها را برای این منظور به وجود آورده است که پیوند خانوادگی زن و مرد را محکمتر کند و شالوده وحدت آنها را بهتر بریزد . به این ترتیب قانون آفرینش با ایجاد این تفاوتها به دست خود ، حقوق ووظایف خانوادگی را میان زن و مرد تقسیم کرده است همان گونه که اختلافات میان اعضای یک بدن را ایجاد کرده است . تشبیه تفاوت میان زن و مرد به اختلاف کارکردی اعضای بدن ، تفاوت زن و مرد را به نقص جنس زن و کمال جنس مرد راهنمایی نمیکند بلکه مطهری را به " تناسب " بیشتر زن و مرد برای زندگی مشترک میرساند . او همچنین از این تشبیه این نکته را استنتاج میکند که مجرد زیستن انحراف از قانون آفرینش است . مطهری ادعا میکند که در پرتوی اکتشافات جدید ، آشکار گشته است که دنیای زن و مرد در بسیاری از قسمتها با هم متفاوت است . او در یک دسته بندی دو گونگیهای زن و مرد را به سه لحاظ تقسیم میکند . نخستین این دو گونگیها تفاوت آنها به لحاظ جسمی است . مطهری در این جا به بیان اختلافات زیستی میان زن و مرد میپردازد و از مواردی چون درشتی و بلندی و نیروی بدنی بیشتر مرد نسبت به زن ، در مقابل مقاومت بیشتر زن در برابر بیماری و بلوغ زودتر زن

www.kandoocn.com

نسبت به مرد مثال میآورد . مطهری از مواردی چون میل به کارهای پر جنب و جوش ، مبارزه طلبی و غوغاگری مرد در برابر روحیه صلح جویی و احساساتی تر بودن و مذهبی تر بودن زن ، برای تفاوت‌های روانی میان زن و مرد مثال میآورد . به نظر مطهری زن و مرد نسبت به نوع احساسات نسبت به یکدیگر نیز با هم اختلاف دارند . مرد بنده شهوت خود است و زن در قید محبت مرد . مرد خواهان تصاحب زن است و زن در پی تسخیر دل مرد . تفاوت‌های بالا موجب ایجاد تفاوت‌هایی در حقوق و وظایف زن و مرد میشود اما این بدان معنی نیست که زن و مرد از لحاظ حیثیت و شرافت انسانی یکسان نباشند .

مطهری در فصلی تحت عنوان " مقام انسانی زن از نظر قرآن " ، ابعاد تساوی انسانی زن و مرد را بر می‌شمارد . او بیان میدارد که قرآن با صراحت در آیات متعددی زنان را هم جنس مردان میداند و به آیه اول سوره نساء و آیات سوره نحل و روم اشاره میکند . به عقیده مطهری ، برخلاف کتاب‌های مذهبی دیگر زن از مایه‌های پستتر از مایه مرد آفریده نشده است ، بر خلاف عقاید گذشته ، زن شیطان کوچک نیست ، حواء باعث اخراج آدم از بهشت نشد بلکه شیطان هر دوی

kandoocn

آنها را فریفت، زن توانایی نیل به مقامات معنوی و الهی را دارد ، زن مقدمه آفرینش مرد نیست ، او سهم خاص خود را در تولید نسل دارد ، زن مایه سکون و آرامش مرد است . اما تساوی مرد و زن در انسانیت به معنی تشابه آنها در حقوق و وظایف نیست . مطهری بیان میکند که نامشابه بودن حقوق زن و مرد در حدود مقرر در طبیعت ، سازگار با حقوق فطری و عدالت است .

عدم تشابه حقوق زن و مرد در محدودی که طبیعت زن و مرد را در وضع نامشابهی قرار داده است ، هم با عدالت و حقوق فطری بهتر تطبیق میکند و هم سعادت خانوادگی را بهتر تامین می نماید و هم اجتماع را بهتر به جلو میبرد .

مطهری براساس ایده بالا به بررسی مهم ترین مسایل زنان که از نظر او در حقوق خانوادگی خلاصه میشود، میپردازد

خواستگاری و نامزدی: نخستین اقدام برای تشکیل خانواده خواستگاری است.

برای این کار مرد از زن تقاضای همسری میکند . مطهری این رسم کهن را

بزرگترین عامل حفظ حیثیت و احترام زن میداند که با طبیعت هر یک از زن و مرد

نیز سازگار است . چرا که

۷۰

kandoocn.com

www.kandoo.cn

طبیعت ، مرد را مظهر طلب و عشق و تقاضا آفریده است و زن را مظهر مطلوب بودن و معشوق بودن . . این یکی از تدابیر حکیمانه و شاهکارهای خلقت است که در غریزه مرد نیاز و طلب و در غریزه زن ناز و جلوه قرار داده است .

او در پاسخ به اعتراضهایی که به رسم خواستگاری مرد از زن میشود میگوید که این رسم به معنی خرید رقبه زن نیست بلکه به معنی خرید وصال او است . رسم خواستگاری تدبیر ظریفی است برای حفظ احترام زن. مطهری فلسفه خواستگاری مرد از زن را چنین بیان میکند

قانون خلقت ، جمال و غرور و بی نیازی را در جانب زن ، و نیازمندی و طلب و عشق و تغزل را در جانب مرد قرار داده است . ضعف زن در مقابل نیرومندی بدنی به همین وسیله تعدیل شده است و همین جهت موجب شده که همواره مرد از زن خواستگاری میکرده است .

ازدواج : مطهری میگوید که اسلام ریاضت جنسی و تقدس مجرد را نمیپذیرد بلکه ازدواج را مقدس میداند و دوست داشتن زن را از اخلاق پیامبران میداند. از نظر او ازدواج دارای ابعاد فردی و اجتماعی میباشد . به عقیده او تمتع شخصی و مسرت

kandoo

فردی انگیزه افراد در تشکیل زندگی خانوادگی است ، اما به این نکته نیز اشاره میکند که اسلام اصرار زیادی دارد که محیط خانواده کانون خوشی ها و کامیابیهای جنسی باشد و زن و مردی را که از این نظر کوتاهی کنند نکوهش میکند . در عوض محیط اجتماع ، محیط کار و فعالیت است و باید از هر نوع کامیابی جنسی در آن خودداری کرد. به عقیده مطهری ازدواج تنها برای آن نیست که زن و مرد از مصاحبت هم لذت ببرند . ازدواج برای آن صورت میگیرد که کانونی برای پذیرایی نسل آینده تشکیل گردد . خانواده محیطی است که عواطف اجتماعی و انسانی در آن رشد میکند و افراد یک ملت خود را برادر یکدیگر میبینند .

مهریه و نفقه : مطهری تاریخ وجود رسم مهریه را به پنج مرحله تقسیم میکند. در مرحله اول که به دوران ماقبل تاریخ باز میگردد به دلیل رواج رسم مادر سالاری فرزندان حاصل از ازدواجهای بیرون قبیله ، به مادر منتسب میشدند در این دوره مهریهای وجود نداشت . در مرحله دوم پس از آن که مرد به نقش خود در تولید نسل آگاه شد و خود را صاحب اصلی فرزند شناخت زن را تابع خود

۷۰

kandoo.com

www.kandoocn.com

ساخت و دوره پدر سالاری آغاز شد. در این دوره گزینش همسر با ربودن دختران قبایل دیگر صورت میپذیرفت. در دوره بعد رسم دزدیدن دختران قبایل دیگر منسوخ شد و به جای آن مرد اجیر پدر زن میشد و همسر خود را در ازای خدمت به پدر زن خود به دست میآورد. در مرحله چهارم مرد به جای کار نزد پدر زن خود، هدیه ای را تقدیم پدر زن خود کرد. در پنجمین مرحله که مطهری آن را مرحله اسلام میدانند مرد هنگام ازدواج هدیههای را پیشکش خود زن میکند. در این مرحله زن استقلال مالی خود را حفظ میکند و به خواست خود شوهر خود را میگزیند. تا زمانی که به خانه شوهر نرفته کسی حق ندارد او را به خدمت خود در آورد و محصول کار او به خودش تعلق دارد.

مطهری وجود مهریه را لازم میدانند و پیدایش آن را نتیجه تدبیر ماهرانه آفرینش میدانند که کارکرد آن تعدیل روابط زن و مرد و پیوند آنها است. او میگوید مهر از آنجا پیدا شد که در متن خلقت نقش هر یک از زن و مرد در مساله عشق مغایر نقش دیگری است. .. نوع احساسات زن و مرد نسبت به یکدیگر یک جور نیست. قانون خلقت، جمال و غرور و بی نیازی را در جانب زن، و نیازمندی و

www.kandoo.cn

طلب و عشق و تغزل را در جانب مرد قرار داده است . ضعف زن در مقابل نیرومندی بدنی به همین وسیله تعدیل شده است .

مطهری در جای دیگر لزوم مهر را برای آن میدانند که هر یک از زن و مرد نقش مخصوص خود را در طبیعت از لحاظ علایق دوستانهای که به عهده آنها گذاشته شده فراموش نکنند . او میگوید قرآن دادن مهریه را نشانه راستین بودن علاقه مرد به زن میدانند و در پاسخ به اعتراضهایی که آن را دلیل فروش زن تلقی میکنند میگوید که این رسم منحصر به ازدواجهای مشروع نیست بلکه در روابط آزادانه زن و مرد نیز ، مرد هدیه ای به زن می دهد . او بسیاری از اعتراضهای مربوط به مهر را ناشی از تلقی نادرست از آن میدانند ؛ تلقیهایی از این قبیل که مهریه اجرت و بهای زن است و یا این که آن را به مثابه وثیقه‌های در برابر حق طلاق مرد میدانند .

وضعیت نفقه نیز همانند مهریه در اسلام وضعیت خاصی مخصوص به خود است . مطهری میگوید قرآن استقلال اقتصادی زن را به رسمیت شناخته است و از این رو پرداخت نفقه به زن را یکی از انواع سه گانه نفقه در اسلام قرار داده است . دو

kandoocn.com

نفقه دیگر از نظر او عبارتند از نفقه مالک بر مملوک و نفقه پدر بر فرزند . مطهری

عقیده اسلام را درباره نفقه چنین بیان میکند

از نظر اسلام تامین بودجه کانون خانوادگی، از جمله مخارج شخصی زن به عهده

مرد است . زن از این نظر مسوولیتی ندارد . زن فرضاً دارای ثروت هنگفتی بوده

و چندین برابر شوهر دارایی داشته باشد ، ملزم نیست در این بودجه شرکت کند .

به عقیده او اسلام به شکل بیسابقه‌های جانب زن را در مسایل مالی و اقتصادی

رعایت کرده است . او در پاسخ به از بین رفتن دلیل لزوم نفقه در دنیای معاصر

به دلیل اشتغال زنان و بینداری از شوهر، میگوید به چند دلیل پرداخت نفقه هنوز

در دنیای کنونی ضروری است . دلیل نخست آن است که عصر مدرن نمیتواند

طبیعت مرد وزن را تغییر دهد . مرد در دنیای مدرن هنوز مظهر نیاز و احتیاج و

زن مظهر بینداری است و اسلام مرد را به صورت خریدار و زن را به صورت

صاحب کالا میشناسد . او میگوید نیاز روحی مرد به زن باعث میشود که او پول

خود را به زن بدهد . دلیل دیگر مطهری برای بقای لزوم نفقه ، مسوولیتی است که

زن در تولید نسل دارد که شامل سنگینی دوره بارداری ، بیماری مخصوص این

دوره ، سختی زایمان ، شیر دادن به کودک و پرستاری از آن است . سومین علت لزوم نفقه در دوران معاصر نیاز بیشتر زن به دارایی نسبت به مرد است . او میگوید که تجمل وزینت جزو زندگی زن و از احتیاجات اولیه اوست . آن چه یک زن در زندگی معمولی خود خرج خودآرایی میکند برابر با مخارج چندین مرد است . دیگر دلیل مطهری آن است که نیروی کار زن کمتر از مرد است و اگر مرد به یاری زن نپردازد ، زن از تامین مخارج خود ناتوان خواهد بود . و سرانجام این که بقای زیبایی و نشاط زن مستلزم آسایش بیشتر است و اگر زن مجبور باشد مانند مرد کار کند غرورش در هم میشکند و زیباییاش از بین میرود .

میراث زن : به عقیده مطهری محرومیت زنان از ارث در دنیای قدیم دو دلیل عمده دارد . نخست آن که از انتقال ثروت خانوادگی به خانواده دیگر جلوگیری میکند چرا که بنا به عقاید قدیمی نقش مادران در تولید فرزند ضعیف بود از این رو فرزندان دختری در زمره خانواده به حساب نمیآمدند . دلیل دیگر محرومیت زن ، ناتوانی او در جنگیدن بوده است . مطهری دلیل محرومیت زن از ارث در دوره

www.kandooocn.com

جاهلیت را همین امر میداند . او در پاسخ به اعتراض تفاوت ارث زن و مرد ، بعد

از بررسی وضعیت ارث زن در دوره جاهلیت و در ایران ساسانی میگوید

در قوانین اسلام هیچ یک از ناهمواریهای گذشته در مورد ارث وجود ندارد .

چیزی که در قوانین اسلامی مورد اعتراض مدعیان تساوی حقوق است این است

که سهم الارث زن معادل نصف سهم الارث مرد است .

مطهری دلیل تفاوت مزبور را وضع خاص زن از لحاظ مهر و نفقه و سربازی و

برخی قوانین جزایی میداند و به تعبیر او، وضع خاص ارث زن ، معلول وضع

خاص زن از لحاظ مهر و نفقه و غیره است .

اسلام به موجب دلایلی ... مهر و نفقه را اموری لازم و موثر در استحکام زناشویی

و تامین آسایش خانوادگی و ایجاد وحدت میان زن و شوهر میشناسد . از نظر

اسلام الغاء مهر و نفقه و خصوصا نفقه موجب تزلزل اساس خانوادگی و کشیده

شدن زن به سوی فحشا است . و چون مهر و نفقه را لازم میدانند و به این سبب

قهر از بودجه زندگی زن کاسته شده است و تحمیلی از این نظر بر مرد شده

است ، اسلام میخواهد این تحمیل از طریق ارث جبران بشود .

۷۷

www.kandooocn.com

www.kandoo.cn.com

پوشی زن

مطهری برای موضوع لباس زن کتاب " مساله حجاب " را نگاشت . او پس از بیان تاریخچه حجاب ، به بررسی فلسفه پیدایش این مساله میپردازد . مطهری مجموعه آرای مطرح شده در این زمینه را در پنج نظریه خلاصه میکند . بر اساس نخستین نظریه که به ریشه یابی فلسفی مساله میپردازد، زن به عنوان بزرگترین موضوع خوشی و کامرانی مرد مطرح میشود. از این رو پیروان مذهب رهبانیت بین زن و مرد حریم قایل شده ، پوشش را وضع کردهاند تا با عوامل محرک لذت مبارزه کنند . مطهری در بررسی این نظریه میگوید که اصولا اسلام مخالف فکر ریاضت و رهبانیت است . او میگوید اسلام کامجویی زن و مرد از یکدیگر را نه تنها تقبیح نکرده است بلکه برای آن اجر و ثواب نیز قرار داده است . مطهری میگوید اسلام آن التذاذ جنسی را منع کرده است که در خارج از محدوده ازدواج قانونی باشد . دومین نظریه درباره پیدایش پوشش زن ، به ریشه یابی اجتماعی آن میپردازد . بر اساس این نظریه در زمانهای گذشته به دلیل بی عدالتی و ناامنی زیاد دست تعدی زورمندان به مال و ناموس مردم دراز بود از این رو مردم با

۷۰

www.kandoo.cn.com

مخفی کردن اموال و زنان و دختران خود سعی در حفاظت از آنان میکردند .
مطهری هر چند وجود ناامنی و بی عدالتی را در مخفی کردن زنان و گسترش پوشش زن دخیل میداند اما این دلیل را فلسفه پوشش زن در اسلام نمیداند . ما به این فلسفه بعدا اشاره خواهیم کرد . سومین نظریه درباره پوشش زن به ریشه اقتصادی این مساله توجه میکند . براساس این نظر روحیه پدر سالاری و انگیزه تسلط مرد بر زن و استثمار نیروی او به ایجاد پوشش منجر شده است . مسلم است که نگهداری زن در خانه همچون یک برده نیازمند توجیه زن بود که به طور داوطلبانه از خانه خارج نشود . مطهری در نقد این نظریه میگوید که نگاه ابزاری به زن و بهره کشی از او به صورت یک اصل کلی حاکم بر همه اجتماعات صحیح نیست . به عقیده او علاقه عاطفی زوحیت هرگز اجازه نمیداد که مردان به صورت یک طبقه فرادست بر خانوادههای خود به عنوان طبقه فرودست حکومت کنند . او میگوید حجاب در اسلام به این دلیل تشریح نشده است . اسلام با قطعیت اعلام کرده است که مرد هیچ حقی برای استفاده اقتصادی از زن ندارد بلکه زن از استقلال مالی و اقتصادی برخوردار است . نظریه‌های که دلیل وجود حجاب را

www.kandoo.cn

دلایل اخلاقی میداند بیان میکند که حس خودپرستی و حسادت مرد نسبت به مردان دیگر باعث شده است که او نخواهد مردان دیگر هرچند با نگاه کردن یا همسخنی، زن را تحت سلطه و اسارت خود قرار دهد. مطهری وجود تمایل مرد به عفاف و پاکی زن را میپذیرد اما منحصر شناختن علت حساسیت مرد به حسادت را اشتباه میداند. مطهری که این ویژگی مرد را غیرت مینامد، آن را عامل تشخیص نسلا میداند که آفرینش در وجود مرد قرار داده است. نظریه دیگر علت پیدایش پوشش مخصوص برای زن را عاملی روانی میداند. بر اساس این ایده، زن با مقایسه خود با مرد از دو جهت در خود احساس حقارت میکند. اول احساس نقص عضو نسبت به مرد و دوم خون روی ماهانه و هنگام زایمان و ازاله بکارت. به نظر مطهری این ایده با فلسفه پوشش زن در اسلام ارتباطی ندارد بلکه منظور اسلام از این امر چیز دیگری است.

مطهری با رد نظریات بالا درباره فلسفه پوشش، خود نظریه دیگری ارائه میدهد که بر اساس آن ریشه این امر را باید در تدبیرماهرانه طبیعی زن جست. به عقیده مطهری زن با هوش فطری خود درمییابد که از لحاظ جسمی نمیتواند با مرد

kandooocn.com

برابری کند او همچنین به طور فطری دریافته است که نقطه ضعف مرد همان نیازی است که در آفرینش مرد نهاده شده است. وقتی زن مقام و موقعیت خود را به عنوان یک خواسته نزد مرد درمییابد با توسل به اسبابی چون خودآرایی و تجمل از سویی و دور نگه داشتن خود از دسترسی مرد، قلب او راتصاحب میکند. به این ترتیب اسلام در هماهنگی با قانون طبیعت و فطرت مرد وزن پوشش مناسب با ارج و مقام والای زن را تجویز کرده است.

مطهری با یک بحث واژه شناختی در پی تمایز معنای غلط حجاب از معنای صحیح آن است. بر اساس واژه شناسی مطهری کلمه حجاب هم به معنای پوشیدن آمده است و هم به معنای پرده. در اصل حجاب به معنای پوششی است که از طریق پشت پرده صورت گرفته باشد. او عقیده دارد که کاربرد کلمه حجاب در مورد پوشش زن، کاربرد نسبتاً جدیدی است که می تواند ابهام انگیز باشد. کسانی که از کلمه حجاب معنای پرده نشینی زن را درک میکنند، معتقد هستند که اسلام وظیفه پوشش زن را به معنی خانه نشینی و حبس شدن در خانه میداند درحالی که معنای واقعی پوشش زن در اسلام از نظر مطهری این است که زن د

www.kandoo.cn.com

رمعاشرت با مردان بدن خود را بپوشاند و به جلوه نمایی و خود آرایی نپردازد .
به جهت ابهام آمیز بودن کلمه حجاب است که به عقیده مطهری قرآن به جای آن
از واژه ستر استفاده میکند .

به عقیده مطهری طرح مساله حجاب به شکل واقعی میتواند از بین برنده بسیاری
از اشتباهات در این زمینه باشد . به عقیده او روح سخن اسلام درباره حجاب این
است که نباید زن و تمتع مرد از او رایگان باشد . مرد حق ندارد از هر زنی در هر
محفل نهایت لذت را ببرد. به نظر او در اندیشه اسلامی مرد تنها در محیط خانواده
و در چارچوب قانون ازدواج به همراه یک سلسله تعهدات سنگین میتواند از زن به
عنوان همسر قانونی کامجویی کند ، اما در محیط اجتماع چنین امری ممنوع است .
پس محدودیت کامیابی ها به محیط خانواده و همسر مشروع به دلیل سلامت
روانی اجتماع و تحکیم روابط خانوادگی ، فلسفه پوشش اسلامی است . به عقیده
مطهری این فلسفه خود از یک مساله اساسیتر برمیخیزد و آن این است که اسلام
میخواهد انواع التذاذ های بشری به محیط خانواده اختصاص یابد و محیط اجتماع
منحصرا برای کار و فعالیت اختصاص یابد .

مطهری با تمسک به طبیعت مرد وزن به توضیح اختصاص لزوم حجاب به زن
میپردازد و میگوید

امیل به خودنمایی و خودآرایی مخصوص زنان است . از نظر تصاحب قلبها و
دلها مرد شکار است وزن شکارچی ، همچنان که از نظر تصاحب جسم وتن ، زن
شکار است و مرد شکارچی . میل زن به خودآرایی از این نوع حس شکارچیگری
او ناشی میشود . ..این زن است که به حکم طبیعت خاص خود میخواهد دلبری
کند و مرد را دلباخته و در دام علاقه به خود اسیر سازد .لهذا انحراف تبرج
وبرهنگی از انحرافهای مخصوص زنان است و دستور پوشش هم برای آنان
مقرر گردیده است .

به عقیده او این امر با فلسفه پوشش و منع کامیابی جنسی از غیر همسر مشروع
سازگار است .

استاد شهید مرتضی مطهری شاید از معدود اندیشمندان مذهبی باشد که زبان و
منطق نسل جوان را دریافت و به زبان ایشان با آنها سخن گفت. متنی که پیش

www.kandoo.cn

رویتان قرار دارد، مطالبی است در باب حجاب؛ با استناد به برخی نظرات آیه الله مطهری، در کتابی که با همین نام از او به یادگار مانده است.

پوشیدگی زن در برابر مرد از مسایلی است که همواره در تاریخ بشر در جوامع متعدد و عمدتاً مترقی رواج داشته و بعضاً با روش های خشن و قهرآمیز بر لزوم رعایت آن تاکید شده است. «ویل دورانت در تاریخ تمدن راجع به قوم یهود و قانون تلمود می نویسد: اگر زنی به نقض قانون یهود می پرداخت چنانکه مثلاً بی آنکه چیزی بر سر داشت به میان مردم میرفت و یا در شارع عام نخ می رشت یا با هر سنجی از مردان درددل میکرد یا صدایش ان قدر بلند بود که چون در خانه اش تکلم می نمود همسایگانش می شنیدند، در آن صورت مرد حق داشت بدون پرداخت مهریه او را طلاق دهد... هم چنین می گوید: در زمان زردشت زنان منزلتی عالی داشتند، با کمال ازادی و با روی گشاده در میان مردم آمد و شد می کردند... پس از داریوش مقام زن مخصوصاً در طبقه ثروتمندان تنزل پیدا کرد. زنان فقیر چون برای کار کردن ناچار از آمدن میان مردم بودند آزادی خود را حفظ کردند... زنان طبقات بالای اجتماع جرات نداشتند که جز در تخت روان

روپوش دار از خانه بیرون بیایند ... زنان شوهر دار حق نداشتند هیچ مردی را ولو پدر یا برادرشان باشد را ببینند. در نقش هایی که از ایران باستان به جای مانده هیچ صورت زن دیده نمی شود و نامی از ایشان به نظر نمی رسد... آنچه مسلم است حجاب قبل از اسلام نیز در جوامعی وجود داشته و از یکدیگر مستقلند. نه ایرانیان به واسطه اسلام حجاب را برگزیدند یا حتی مجبور به رعایت کردنش شدند و نه حجاب به واسطه ایرانیان وارد اسلام شده است، چرا که آیات مربوط به آن قبل از ورود اسلام به ایران نازل شده است. در کتاب تاریخ تمدن دوران آمدن است «ارتباط عرب با ایران از موجبات رواج حجاب و لواط در قلمرو اسلام بود. عربان از دلفریبی زن بیم داشتند و پیوسته دلباخته آن بودند و نفوذ طبیعی وی را با تردید معمولی مردان درباره عفاف و فضیلت زن تلافی میکردند... ولی به قرن اول هجری مسلمانان زن را در حجاب نکرده بودند...حجاب و خواجه داری در ایام ولید دوم معمول شد. گوشه گیری زنان از انجا پدید آمد که در ایامی بر مردان حرام بودند.» همچنین در رابطه با ایرانیان باستان میگوید:» داشتن متعه بلامانع بود. این متعه ها مانند معشوقه های یونانی آزاد بودند که در

میان مردم ظاهر و در ضیافت مردان حاضر شوند. اما زنان قانونی معمولاً در اندرون خانه نگهداری میشدند. این رسم دیرین ایرانی به اسلام منتقل شد.»

همچنین کنت گوبینو در کتاب سه سال در ایران حجاب دوران ساسانی را شدید و حتی ملزم به مخفی نگه داشتن زن می دانست. چرا که همواره ناموس مردم مورد طمع حاکمان و قلدران بود و جواهر لعل نهر و در نگاهی به تاریخ جهان این نوع نگرش حاکم در ایران و روم را عامل نفوذ حجاب در اسلام می داند. آیه الله مطهری با رد این نظریه ها می نویسد: «سخن درستی نیست. فقط بعد ها بر اثر معاشرت اعراب مسلمان با تازه مسلمانان غیرعرب ، حجاب از آنچه در زمان رسول اکرم وجود داشت شدیدتر شد نه اینکه اسلام به پوشش زن هیچ عنایتی نداشته باشد.» مطهری همچنین به کنت گوبینو اشاره میکند که در کتاب سه سال در ایران می نویسد: «حجابی که هم اکنون در ایران است بیش از آن اندازه که مستند به ایران باشد مستند به ایران قبل از اسلام است.» حجاب در هند هم به شکل شدیدی وجود داشت و دوران و نهر و معتقدند که بواسطه مسلمانان

kandoo

حجاب به هند راه یافت اما راسل در کتاب زناشویی و اخلاق؛ نه اسلام، بلکه میل به ریاضت و رهبانیت را عامل حجاب در هند و ایران میدانند.

در مورد علل پیدایش حجاب دلایل مختلفی بیان شده که میل به ریاضت (ریشه فلسفی) عدم امنیت (ریشه اجتماعی) استثمار مرد از زن (ریشه اقتصادی) حسادت و خودخواهی مرد (ریشه اخلاقی)، احساس حقارت زن نسبت به مرد (ریشه روانی) از جمله آن است. استاد مطهری با رد تمام این موارد به عنوان فلسفه تبیین حجاب در اسلام، عقیده دارد این مطالب عمدتاً برای ظالمانه و جاهلانه جلوه دادن حجاب بیان شده اند و حقیقت حجاب در اسلام چیزی جدا از عوامل بیان شده است. حجاب در لغت هم به معنای پوشش و هم بیشتر به معنای پرده است و این طور که از آن بر می آید تنها حجابی پوشش محسوب میشود که موجب پرده نشینی و مخفی کردن زن شود اما استعمال کلمه حجاب در خصوص پوشش زن یک اصطلاح نسبتاً جدید است و قبل از آن از کلمه "ستر" در کتب فقها استفاده می شده است. «ستر» به معنای پوشش است نه مخفی کردن و پرده نشینی و این با روح اسلام بیشتر در تطابق است: «پوشش زن در اسلام این است که زن در

www.kandoo.cn

معاشرت خود با مردان بدن خود را بپوشاند و به جلوه گری و خودنمایی نپردازد. آیات مربوطه همین معنی را ذکر میکند و فتوی فقها موید همین مطلب است.» در این آیات کلمه حجاب به کارنرفته است جزء در آیه ای مربوط به زنان پیامبر؛ «درقرآن کریم درباره زنان پیامبر دستور های خاصی وارد شده است. اولین آیه خطاب به زنان پیامبر با این جمله آغاز می شود : یا نساء النبی لستن کاحد من النساء ؛ یعنی شما با سایر زنان فرق دارید.» اسلام توجه خاصی به زنان پیامبر داشته است که بیشتر، دلایل سیاسی اجتماعی در کار بوده است. رفتار های اجتماعی زنان ویا ازدواج آنها بعد از پیامبر میتواند موجب سوءاستفاده و به انحراف کشیدن اسلام شود. چنان که در مورد عایشه چنین اتفاقی افتاد و ماجرا های ناگوارایی برای اسلام پیش آمد. به هر رو اگر استتاهای را به خودشان واگذار کنیم و حقیقت حجاب در اسلام بیش از هر چیز ریشه در تبعات رعایت نکردن آن در جامعه و آرامش روانی جامعه است. اسلام پبات خانواده و همچنین لرزش و احترام زن را در پوشش مناسب و نه پرده نشینی و محرومیت میداند.» حقیقت امر این است که در مسئله پوشش و به اصطلاح عصر

www.kandoo.cn

اخیر حجاب_ سخن از این نیست که آیا زن خوب است پوشیده در اجتماع ظاهر شود یا عریان؟ روح سخن این است که آیا زن و تمتعات مرد از زن باید رایگان باشد؟ « هر چند در اینجا به ظاهر موضوع سخن زن است اما روح مطلب چیز دیگری است؟ در روابط نا درست زن و مرد آن که بهره کشی میکند یا لا اقل نفع بیشتری دارد مرد است. پس این وظیفه بر زنان است که کرامت خود را در بازار کامیابی های مردان به حراج نگذارند. ویل دورانتی نویسد: دامن های کوتاه برای همه جهانیان بجز خیاطان نعمتی است. که امروزه حتی برای خیاطان هم پر منفعت است!

اسلام کامیابی ها و نه روابط زن و مرد را محدود به محیط خانواده می داند و پوشش زن در جامعه و نه حذف آن از جامعه را راه کاهش کامیابی های جنسی در جامعه میداند. اسلام نبود حریم میان زنان و مردان و معاشرت های بی بند و بار را علت ایجاد عطش جنسی در جامعه میداند که خواه نا خواه آرامش روانی را از فرد و جامعه می گیرد از نظر اسلام عطش جنسی با آز و طمع مادی فرق دارد و نه تنها با کامیابی ها خاموش نمی شود بلکه شعله ور تر نیز می شود.»

۷۷

www.kandoo.cn

هیچ فکر کرده اید که حس تغزل چیست؟ قسمتی از ادبیات جهان عشق و غزل است. مرد محبوب و معشوق و خود را ستایش می کند ف به پیشگاه او نیاز می آورد» انسان برای نیاز های مادی خود موسیقی دارد حال آنکه برای آب و نان و مادیات این گونه نیست «همین قدر کافی ست بدانیم توجه مرد به زن از نوع توجه به نان و آب نیست که با سیر شدن شکم اقناع شود بلکه یا به صورت حرص و آز و تنوع پرستی در می آید و یا به صورت عشق و غزل و رنگ معنویات به خود میگیرد» استحکام پیوند خانوادگی نیز از نظر آیه الله مطهری منوط به پوشش و رعایت حریم هاست.»(اختصاص یافتن استمساعات و التذات های جنسی به محیط خانواده گی و در کادر ازدواج مشروع ، پیوند زن و شوهری را محکم می سازد» در سیستم خانواده ای که کامیابی جنسی به خانواده محدود می شود از نظر روانی همسر عامل خوش بختی محسوب میشود و در غیر این صورت همسر تبدیل به یک رقیب یا نوعی مامور سلب آزاید می شود! و در برخی افراد نیز همین مسئله باعث طفره رفتن آنها از ازدواج می شود.

از دیدگاه استاد مطهری استواری جامعه از دیگر مواردی است که عدم رعایت حجاب آن را تضعیف میکند.. چرا که «کشاندن تمتعات جنسی از محیط خانه به اجتماع، نیروی کار و فعالیت را ضعیف میکند» از نظر اسلام در روابط زن و مرد نه حبس مقبولیت دارد و نه اختلاط. بلکه شرط اصلی در روابط زن و مرد رعایت حریم ها است.» سنت جاری مسلمین از زمان رسول خدا همین بوده است که زنان از شرکت در مجالس منع نمی شده اند ولی همواره اصل «حریم» رعایت شده است» از نظر اسلام صدمات ناشی از بی بند و باری روابط میان مردان و زنان عمدتاً دامن گیر زنان است و مرد کمتر درگیر عواقب بعدی میشود به نظر میرسد حقوق زنان در جامعه را جز زنان نمی توانند اعاده کنند. پرداختن افراطی به مد، برهنگی و آرایش های بیش از حد و غرق شدن در ظواهر نه تنها به پیشرفت جامعه کمک نمی کند بلکه سبب میشود قشری از مردان جامعه با توجیحات مذهبی و قشر دیگر به دلیل تردید در توانایی های تعقلی زنان، آنها را از جامعه ترد کنند و به استفاده ابزاری از زنان روی آورند...

www.kandoocn.com

اما مسئله ای که امروز باعث گسترش فرهنگ برهنگی در جامعه شده است سانسور حقایق و مصلحت بینی ها در امر روابط پسران و دختران است. «عقیده برخی از کارشناسان اجتماعی این است که افراط توهم های غلطی که اجتماع درباره حجاب داشته است. علت این بوده که حقایق گفته نشده است. اگر همان طور که اسلام خود گفته است حقایق گهته می شد کار به این جا ها کشیده نمی شد اینجا از آنجا هاست که باید گفت: از پاپ کاتولیک تر نباید بود...» رفتار های غیر منطقی و سعی برای مجرم نسان دادن افراد بد حجاب نه تنها گره ای از کار نمی گشاید بلکه باعث بغرنج تر شدن موضوع نمی شود. امروز به لطف بی تدبیری متولیان امر؛ حجاب که موضوعی اجتماعی ست تبدیل به مسئله ای قضایی شده است و در کمال شگفتی به جای اینکه تدبیری برای اصلاح آن در جامعه اندیشده شود. اراده ای برای مقابله با آن شکل میگیرد!

اخلاق جنسی

سومین کتاب مطهری در زمینه مسایل زنان کتاب " اخلاق جنسی در اسلام و جهان غرب " است . موضوع این کتاب عاداتها و روشهای بشری است که به

www.kandoo.cn.com

غریزه جنسی بستگی دارد . اخلاق جنسی شامل آدابی چون حیای زن از مرد ، غیرت ناموسی مرد ، عفاف و وفاداری زن نسبت به شوهر، منع زنا ، منع ازدواج با محارم و ... است . مطهری در اهمیت این قسمت از اخلاق میگوید که اخلاق جنسی به دلیل قوت و قدرت زیاد غریزه ، همواره مهمترین بخشهای اخلاق به شمار می رفته است . او معتقد است سرچشمه این اخلاق فطرت و طبیعت است . طبیعت برای رسیدن به هدفهای خود و نظام دهی به زندگی بشر ، این احساسات را در بشر نهاده است .

مطهری با اشاره به عقیده هوادارن اخلاق جنسی نوین ، اصول نظری آنها را در سه اصل خلاصه میکند: اول این که آنها براساس یک اصل لیبرالی معتقد هستند که آزادی هر فرد تا آنجا که به آزادی دیگران لطمه نزند باید محفوظ باشد . دوم آن که سعادت بشر در گروهی پرورش تمام استعدادهای اوست . با تبعیض قرار دادن میان غرایز و ارضای بعضی از آنها و سرکوب برخی دیگر در غرایز آشفتهگی حاصل میشود از این رو پرورش همه غرایز به طور مساوی سعادت بشر را تامین میکند . وسوم آن که میل فزونی طلب بشر در اثر اشباع کاهش و

www.kandoocn.com

در اثر ممانعت فزونی مییابد . از این رو تنها راه صحیح آن است که هر گونه قیدی را از مقابل امیال آدمی بر داریم . هواداران اخلاق جدید جنسی معتقدند که اخلاق جنسی قدیم را عواملی از قبیل احساس مالکیت مرد نسبت به زن ، حسادت مردان ، کوشش مردان برای اطمینان از پدری خود ، اعتقاد به پلیدی ذاتی رابطه جنسی ، احساس پلیدی زن نسبت به خود به دلیل عادت ماهانه ، مجازاتهای شدیدی که زن در طول تاریخ از جانب مرد دیده است و عوامل اقتصادی بوجود آورده است که ریشه همه این عوامل را میتوان به روحیه ستمگری مردان یا خرافات باز گرداند . هواداران اخلاق جنسی جدید راه علاج این دو عامل را در شکستن قیود و موانع اخلاق کهن خلاصه میکنند . از این رو ابتدا مساله کامیابی آزادانه زنان و مردان از یکدیگر را مطرح میکنند (کمونیسم جنسی) و سپس موضوعات دیگر ، از قبیل الغای پوشاندن عضو جنسی ، ممنوعیت ازدواج با محارم ، خود ارضایی ، همجنس بازی و ... را مطرح میکنند .

مطهری در بررسی اصل اول از اصول بالا میگوید اولاً مبنای حق آزادی و لزوم رعایت و احترام آن اراده و میل افراد نیست بلکه استعدادی است که آفرینش برای

ترقی و تکامل به آدمی داده است . اراده بشر تا آنجا محترم است که با استعداد های مقدسی که در نهاد بشرو وجود دارد هماهنگ باشد ثانیاً ازدواج و تشکیل خانواده هم ابعاد فردی دارد و هم ابعاد اجتماعی . هرچند در ازدواج تمتع شخصی و مسرت فردی وجود دارد اما برای نیل به لذت بیشتر بهتر است که کامیابی جنسی در کانون خانواده محدود شود و محیط اجتماع محیط کار و تلاش و فعالیت باشد . مطهری در بررسی دومین اصل از اصول اخلاق جدید جنسی ، یعنی لزوم پرورش استعدادهای طبیعی انسان میگوید اخلاق اسلامی نه تنها با رشد طبیعی استعدادهای انسانی مبیانت ندارد ، بلکه معتقد است رشد استعدادهای آدمی و از جمله استعداد جنسی تنها با رعایت مقررات اسلامی میسر است به طوری که انحراف از آن سبب آشفتگی و سرکوب این استعداد میشود . او با طرح صحیح مساله تربیت و تهذیب نفس مدعای خود را توضیح میدهد .

نقد مطهری به سومین اصل اخلاق جدید یعنی ادعای این که احساس محرومیت در زمینه امور جنسی ریشه بسیاری از عوارض و بیماریهای روانی است ، این است که پیچیدگی و چند جانبه بودن مسایل روانی و ارتباط موضوع حاضر با

تمايلات بشرکه در کور کردن بصيرت آدمي تاثير دارد باعث شده است که از اين
اصل علمي برداشت نادرست شود يعني سرکوب نکردن غرايز ، آزاد گذاشتن
اميلها تفسير شد و آزاد گذاشتن ميلها نيز به نوبه خود به معنی رفع تمام قيدها
ومقررات معنی شد .

www

www.kandoocn.com

www.kandoocn.com

www.kandoocn.com